Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 20 АПРЕЛЬ, 1989 ШУ. ★ № 48 (7705). ★ Мах 3 кеп.

22 АПРЕЛЕ — ЛЕНИНСКИ КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИК

Овсаре къахьегаргда

«ГРОЗНЕНСКИЙ» ЯХА СОВХОЗ

«Цlеча шоаттдийнахьа» де лаьрхIачун йоккха программа оттаяй «Грозненский» яхача совхоза къахьегамхоша. 22 апреле, В. И. Ленин ваьча денз 119 шу дизара хетадаь Къахьегама цIей долча дийнахьа балха спецовкаш тIаювхаш шоай балха моттигашка къахьегаргда 1000 совгIча саго. Царех 900 гаргга сага шоаш массаза беш хинна болх бергба, кхычар лостам бергба, гаьнаш дIаювргья, коашкеи улицашкеи цIено ергья.

Боахама къахьегамхой юкъарча собране тIанийцар шоаш цу дийнахьа болх бахах даьккха долча ахчах цхьа дакъа Ножай-Юртовски, Ведински, Советски, Малгобекски районашкара Iаламо зе даьча наха дIадахьийта, аьнна.

С. ДУЛАЕВ.

«Грозэнергоремонт» яхача производственно - ремонтни предприяте коллектив, вай мехка мел бола советски нах санна, ленински коммунистически субботнике арабаргба.

300 гаргга саго дакъа лоацаргда къахьегама цIей долча дийнахьа. Владимир Пантюхов, Али Тааев, Анатолий Сколяров, Николай Рева керте латта слесарий, турбинистий, котельщиккий бригадаш цу дийнахьа № 2 йолча теплоэлектроцентрала яьшга ремонт еш хургья. Юхебисараша къахьегаргда завода а, цун гонахьара а территореш тоаечеи цIенъечеи.

* * *

«Грозэнерго» яхача энергетикеи электрификацеи производственни объединене № 2 йолча теплоэлектроцентрала коллективо Ленински коммунистически субботник лакхача производственни толамашца дезде лаьрхIад. Къахьегама цIей дез деча дакъа лоацаргда 500 гаргга саго. ДукхагIча даькъе энергетикаша къахьегаргда бытовкашка лостам беча, предприяте чурчеи, ТЭЦ-а юхxе ядеи цехашта дIатIачIоагIъяь йолеи территореш цIенъеча.

ТЭЦ-2 директора заместитель Петр Федорович Сомов керте а латташ, субботник чакхъяккхара штаб вIашагIъеллай.

Ерригача электростанце территоре тIеи цехашкеи йола металлолом гулъяь, дIачулургья. Дуккхача моттигашка дIаювогья къона кIоталгаш. ТЭЦ радиоузле гIолла субботник дIаяхьарах йола информаци ювцаргья, цул совгIа арахецаргда фотогазета а.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ХьатIадоагIача Ерригсоюзни Ленински субботника чуйнна кийчо еш ба вай республика къахьегамхой. Грозненски радиотехнически завода болхлой а субботнике тIатеIIа болх бе лаьрхIа ба. Дукха планаш я цар кхоачашъе езаш. Цу дийнахьа 21.7 эзар сом мах бола керттера продукци арахецаргья укхаза, кхы а 39.8 эзар сома халкъа эша товараш а арахецаргда. Машара фонде 1500 сом хьожадергда заводa къахьегамхоша.

Субботнике воагIаргволаш 1500 саг ва. Царех 1100 саго производстве шоай массазарча балха моттигашка къахьегаргда. хIаьта 400 саго завода территоре тIа а цунна юхxе гIолла а гаьнаш йогIаш, нувхаш дIайоахаш, басараш хьекхаш, кхы а цу тайпара балхаш деш лостам бергба.

Радиотехнически завода парторганизаце секретара Елькин Сергей Варленовича йоах:

— Тха коллективерча болхлоша дика кхетаду ленински субботника маIан. Хьалха хиннача субботникашка а Iалаьмате дика къахьегаш чакхбаьннаб уж шер-шера. Цудухьа, шеко яц укх субботнике а шоаш тIанийца декхараш цар кхоачашдергхиларах.

М. АЛАДИНОВ.

Толамга дуга наькъаш

ШийтталагIа пятилетка йолаеннача хана денз хIара шера бIарччача боахаме доаккхачул, ялат юкъера лаьрхIача 5 — 6 центнер, ялата хьажкIаш 10 — 12 центнер дукхагIа чуэц Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхоза Коригов Мувсас кулгалдеча кхаш леладеча механизированни отряда. Доакъар а хIара хьайбана лаьрхIа 3 — 4 центнер доакъара единица дукхагIа кийчду. Цу дерригне карагIдоалийт механизатораштa шоай коллектива а боахама а хIара шера боккха пайда бе. МалагIча таронаша вIаштIехьдоалийт цу коллективана уж толамаш даха? Цунах къаьстта дувца безам ба.

1986 шу долалуш подрядагIа леладе совхозагара лаьтта хьайийцар цу отрядо. ХIанз цун доалахьа 1200 гектар да из. Цу хана денз хIара шу долалуш, кхай картограммашка. технологически карташка хьежжа де деза балхаш, уж чакхдахара мел эшар, масала: удобренеш, дIадера фу, техника, цунна эшаргдола доагор, кхыдар белгал а даьккхе, царца шоаш Iалашбергболаш договор оттаду совхоза администрацеца. Цу тIа дIаязду боахама хьалхашка отряд де декхарийла яр, планал совгIа яьккхача юртбоахама продукцех ший оагIорахьара совхозо ахчанца а, ялатаца а, доакъарца а дала оттадер. Хьалхxe хоадамболлаш дола маьхаш а белгалдоах. Нагахьа санна болх хьабе эшача цхьан хIаманца шоаш Iалашде йиш йоацаш нийслой, из отрядо ший ахчан фондера ше кийчдергдолаш барт а бу. ТIаккха дIаболабу хьувкъама духьа къовсам.

Беррига механизатораш техника цхьатарра дика йовзаш а лелае ховш а бац. Из гIулакх ларде а лаьца, квалификаци лакхагIа йолча, чоалханегIа йола техника лелаеча наха КТУ (отряда балха дакъа лацара коэффициент) лакхагIа уттаергйолаш соцам баьб отряда советo. Цул совгIа цун бокъо я, кхашкара балхаш кхоачам боллаш дика чакхдоахаш ца хилча лакха классность йолчар из лохъе а, лохагIа йоллаше а дика болх беш волчун яр лакхъе а. Лоацца аьлча, хIаравар ший кхела да ше хургволаш вIаштIехьдаьккхад цу коллективе.

— Подряда тIа довлача хана цу хьисапе къахьега а, хIаьта цун гIовленех дийцача из кхетаде ца ловш, бараш а бар, — дувц хIанз М. Коригова. — Уж бар керттерча даькъе, нарядаш уттаеш болх баьча хана динза дисар даьр санна дIа а яздеш, хьарама ахча ийде дIа а Iаьма, тIатеIIа болх хьабе безам боацараш. Цар кхела да хила йиш йолаш вацар со се, отряда начальник воллаше а. Коллективе мел дер совета кара дар. Цо къоастадир, цар дош. Кердача хьисапе болх хьабе безам боацаш вар мукъавалийтар. АрендагIа къахьегаш кхычар хьакх дуаш лела шоашта аьттув лургбоацилга ховш, цхьабараш шоаш дIабахар. Иштта ворхI хьаьнала къахьегамхо висар отряде.

МоллагIа юртбоахама техника, автомобиль лелае ховш ба царех дукхагIбараш. Из да подрядагIа къахьегача коллектива геттара эшар а. ХIана аьлча, саг цамоташ хулаш а нийслу. ХIаьта цун, масала, трактор цхьаккха а ца деш лаьттача, отряда зе хул. ХIана аьлча юртбоахама продукци яккхарга дIадодар тIаккхет. Цунца цхьана лохлу тIеххьара хьахулар а. Из кхоачамбоацар нийслургдоацаш, цаI балха ца веча, хIаьта из воагаш цун трактора тIа болх бе безаш Iоттаделча, цу тIа моллагIа мукъавола саг ховш.

Иштта уж гIулакхаш чакхдаьхачул тIехьагIа, хоалуш лакхбелар наьха балхацара безам, хьадечох бехктокхам. Хьувкъам алсамбаккха, цунга дIадодар лохде йиш хулийта таронаш леха декхарийла бир нах подрядо. ТIеххьара лакхе дийцача толамашка а кхьчар.

Доккхий да укх шера цу коллектива хьалхашка латта денхараш а. ХIара гектара тIара совхоза 22 центнер ялат, 28 центнер фуалъяьхa хьажкIаш дIаяла, хIара хьайбана лаьрхIа 22,5 центнер доакъара единица кийчъе езаш я из. Цхьабакъда, цунах кхоачам бе дага а яц, арендагIа болх беш йолаңдаь, йиш йолаш а яц. Дага я совхоса дIаяла езачул 50 процент дукхагIа юртбоахама продукци яккха. Из гIулакх кхоачашдар духьа хIанзле ма хулла тешамегIа лард йолла гIерташ къахьегаш а ба цу коллективера нах.

Март бетта йиййкха, йIайха йолаш лаьттача деноех пайда ийбеш, минеральни удобренешца подкормка йир дерригача гурахьа дIадийначa ялата. Кхаш леладераш гIадбуташ тоъал листа, низ болаш дегIадоагIаш да из хIанз. Соахка санна догIаша новкъарле ца йой, хIара гектара тIара 35 центнерал кIезигагIа доацаш ялат дарг хиларах шеко йолаш вац Коригов Мувса.

Март бетта дIайийра цу отрядерча механизатораша бIаьстан юххье юв культураш: горох, доакъара лаьрхIа цунца цхьана кен, дукхача шерашка тIаювла баьцаш, хIаьта апрель бутт болалуш коартол, доакъара свеклаш.

БIаьстан юххье лоаццача юкъа лаьтта Iайна тIоадал соцаяра макхаш даьха, тIаккха оасар дохадара шозза культиваци яь, катокашца тIера дIанийсдаь дика кийчдаьд ялата хьажкIаш, генараш дIадувргдола кхаш. Лаьтта эшача боарамга кхоачаш дIохделча дIадоладергда, уж балхаш а. Из гIулакх интенсивни технологех толаме чакхдаха аьттув хургболаш мел эшар кийчдаьд: сеялкаш, царна тIехьара лаьтта тIера IотоIадеш хургйола катокаш, гербецидаш еттара опрыскивателаш, минеральни удобренеш, дIаера хьажкIаш, кхы мел эшар.

Декхарех лоархIа ца веш цхьаккха саг вац отряде, е хила йиш а яц, — дувц М. Коригова. — Цхьабакъда, къаьстта а белгалбаха лов механизатораш ГандалоевгIар Мувсан ТIахири, Коригов Баматтири, Боков Ахьмадхан.

Наха салаIара, столовена хьакъоастаяь, кхыча гIулакхашта лаьрхIа йола еррига помещенеш тоаяь, царна чу кIира теха дика кийчъяьй механизатораша шоай кхай тIара стан а. Геттара раьза ба уж делкъийга Медова Марема шоашта кийчбеча кхачан а. Цул хьалха хадданза пхийтта шера цу отряде болх баьча повара Гандалоева Мовлатхана Iомаяь я из.

Иштта, арендни подряд санна толамга дуга керда наькъаш лехаш, царех ма хулла боккхагIа пайда эца гIерташ къахьегаш я из йоккха йоаца барттайна коллектив.

Кхашкара балхаш деш геттара дика къахьег цу совхоза къоначa механизатора Галаев Хаваж-Бахьаудина а. Ший дас Абуязида трактора тIа болх бе ше Iомаваьчул тIехьагIа, механизатораш кийчбу Малгобекера ткъоалагIа ПТУ чакхъяьккхачул тIехьагIа, геттара дика караерзаяьй цо ший професси. Цудухьа хадданза тIеххкоачашъю балха нормаш.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТIА: М. Горьке цIерагIча совхоза механизатор Х-Б. Галаев.

Б. БАБХОЕВА сурт.

ОАГIУВ ХЬАЛЛОАЦАШ

Республика лоаман районашка лаьтта текха зе даьд аьнна хьа ма хеззанге а, «Силуэт» яхача объединене кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша сиха комисси а яь, из Ножай-Юрта районе яхийтар. Цига, района центре я цу объединене ши филиал.

— Тхоашта бIаргадайначо цецдаьхар тхо, — яхаш дувц объединене директора М. Х. Дашукаева. —Йоха яьй производственни помещенеш а. Оаха уж сиха тоае йолайир. ЧIоагIа хала хийтар бомбаш чуйийттача санна оагIора а даьнна латта бахача наьха цIенош, гIайгIане бола цу чу баьха нах бIаргабайча.

Лаьтта текха бахачара бохабаьча наха могачогIа новкъостал де соцадир оаха.

Объединене машинаш яхай царна хьалхара продукци а нийца. Уж да метташ, аьха ювргIаш, кхыйола тIакIал юла хIамаш, кхийнараштa а бераштa а дола барзкъаш. Дерригa а 40 эзар сома мах бола хIамаш. 3 эзар сома маьха хIамаш луш новкъостал дир 21 ПТУ-са а.

«Силуэта» водителa Айдамиров Iимрана шозлагIа ваха вийзар Ножай-Юрта бодача бехача новкъа гIолла. ХIаьта цо цу наха дихьар 10 эзар сома маьха товараш. ХIанз объединене болхлоша лаьрхIад шоай ахчах 20 эзар дахьийта.

— Из ахча дика гулдеш да, — аьлар объединене профкома председателa Н. А. Горащенкос. Укх деношка из ахча № 100700301 йолча счете дIачулургда зе хиннача наха лаьрхIа.

А. УЛАЕВ.

Юртара къахьегамхой! Кхоачашъе КПСС ЦК мартовски (1989 ш.) Пленума решенеш! Социалистически доалахьен тайп-тайпарча формайи боахам лелабара тайпайи ларда тIа тоаде мехка баха нах кхачанца Iалашбелга!

(КПСС ЦК Iалхехамашцара).

Во тIакхаьчараш цхьаь бутаргбац

ЛАЬТТАШ ДЕКЪАШ ДА

Укх тIеххьарча деношка минот мукъа яц Гудермесски района архитектора Мудуев Русланаи инженера-землеустроителя Сайгадинов Зяудинаи. Хатар хиннача наха Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета соцамга хьежжа лаьтташ къоастадеш ба уж. Токхамаша цIенош дохадаь бисачарна е кхерамеча зонашка боахамаш долчарна лургдолаш да районе лаьтташ. Уж 1845 дезал ба. Керда юрташ хургйолча лерттIа планировка е, улицаш, кварталаш, участкаш белгалъяха атта дац. Тоъаш яц грейдераш, тоъаш бац болхлой. Цудухьа, дIадахача шоатта дийнахьа дIаболабаь из болх хIанз а йистебаланза ба. Цкьабакъда, наха лаьтташ декъаш деце а, разбивкаш яь бовла боакх инженер - землеустроители архитектори.

— Цхьан юрта бахаш хинна нах вIаши къоаста ца беш, цхьан моттиге баха Iоховшабе гIерт тхо, — дувц Зяуддин Алиевича. — Степное яхача юрта юхxе 200 дезала эни - калинцашта лаьтта кийчдаьд оаха. Энгенхошта лаьрхIа 230 участок Джалке йийкъай, хIаьта хIанз беношта Новогрозне къоастадергда лаьтташ. Кади-Юрт йолча 247 дезала участкаш белгалъяь х а й. Цкъарчоа Азамат - Юрта гаьна доацача улла лаьтта а дIадекъа лаьрхIадар оаха, цхьабакъда, цига гIолла Iододаш Тийрк доландаь, наводнени хилар кхерам ба аьнна, цига Iобахка раьза хиланзар нах.

Дукхача моттигашка лаьтташ дийкъа дале а, уж хатар хиннача наха хIанз а дIалуш дац. Цхьабола нах цига Iобахка раьза боацандаь лаьтташ да из гIулакх. Масала, хьалха шоаш дийхача «Гудермесский» совхоза территоре тIа лаьтта делча, хIанз юхабаьннаб укхаза баха Iоховша лаьрхIа хинна эни - калинцаш. Фу бахьан да хаьттача иштта бийцар цар шоай бала:

— Ер моттиг тхона хозахетаци яр, — цхьабакъда, укх юхxе Степное бахаш бола нах раьза бац тхога укхаза юрт йиляйта. Царца къовсамаш дувлаш а моттигаш хиннай тха. Царех бехк боаккхаш дац тхо; хIана аьлча, тхона къоастадаь лаьтташ цар доахан доажадеш а дIадувш а дар. ХIаьта раьза а болаш цар уж хьалуш ца хилча, мишта дахаргда тхо лоалаха?

Из бакъдеш дийцар Гудермесски горисполкома председателa заместителa Роговас а Сайгадинова а:

— Цхьайолча юрташкара нах а боахамий цхьабола кулгалхой а духьал ба шоай лаьтташ тIабаьхкача наха дIадала. Из тамашийна дац. Ира латт фусамий проблема. Цхьайолча юртсоветашка пхипхи бIаь заявленеш яда лаьтта участкаш ехаш. Оахаш хинна лаьтташ а доахан доажадеш хинна лаьтташ а дIахеца раьза бац цхьаболча боахамий кулгалхой. Цул совгIа, баха Iохайшача наха дуккха гIулакхаш эшаргда. Царна электричествои хийи чудила деза, школаш, тикаш, соцкультбыта кхыйола объекташ хьалъе еза.

Архитектора Мудуева баьча хоамагIа районе 206 гектар гаргга лаьтташ къоастадаьд хатар хиннача наха. Хьалъе езаргйола соцкультбыта объекташ ца лаьрхIача да из иштта. Гудермесций вахара из Iаткъаргдолга гуш да. ХIаьта наха шоашкара гIо эшалга а ховш, атта деце а, из деш ба уж. Цу юкъе вIалла товш дац. Степное бахача цхьаболча наха дувцар. Тхов а кIийле а йоацаш биса эни - калинцаш эздел а ца дохадеш безаме тIаэца декхарийла бар уж. Царчул дикагIа хьал дац Джалке, Кади-Юрта, Новогрозне бахача наьха, цхьабакъда, царгара гучадаьннадац цу тайпара хIама.

Ч. МАНОЛИС.

Республика къахьегамхоша дехарагIа

Ерригсоюзни коммунистически субботник вIаштIехьдаккхара а чакхдаккхара а йолча ВЦСПС штабера вай республика облсовпрофа цIерагIа телеграмма енай. Цу тIа йоах, къахьегамхой дуккха предложенеш теркал а еш, ВЦСПС решени тIанийцай В. И. Ленин ваь 119 шу дизара хетадаьча субботнике даьккха ахча республикай, краяй, областий доалахьа дуталда, аьнна. Уж средстваш дIаяхийта могаю унахцIено лораяра учрежденеш хьалъяран цар материальни база чIоагIъяран, ноанали берали лораделга дIахо тоадара.

КЪАМАЬЛАШКАРА — ГIУЛАКХАШКА

Стихийни зуламо юхедитар дIадаккхара йолча республикански комиссе заседанера

Бутт совгIа йолча хана республика общественноста теркаме латт Нохч-ГIалгIайчен цхьайолча районашка лаьтта такхарах хинна зе дIадаккхара йола событеш. Цу хана тIанийцай стихийни хатар хиларах даьнна зе дIадаккхара тIаерзаяь дукха решенеш, зе хиннача наха тайп-тайпара новкъостал даьд. ХIаьта мишта кхоачашъю решенеш моттиге? Из дийцар укх деношка НГIАССР Министрий Совете хиннача цу комиссе заседане.

Ножай-Юрта районе ше кулгалдеш йолча комиссе беча балхах доклад еш цун райисполкома председателa А. А. Кудусова аьлар, цига хIанз а кийчъьлъяц шоашта цIенош хьалде лаьттан участкаш эшаш барий спискаш. Из бахьан долаш леткъа а боагIаш нах леткъ, тайп-тайпара дола хьалахетара хабараш арадоах, дуккха нах Нохч-ГIалгIайчен столице ухийт леткъа. ХIанз а дIадала доладаьдац хатар хиннача хIара дезала лаьрхIа луш дола 300 сом пособи. А. А. Кудусова йоахар, хIанз а къоастаяь яьннаяц лаьттан участкаш эшарий спискаш, кара средстваш яц. Бакъда, цо аьннар заседани йолча хана а нийса доацилга дIагойтар. Цкъа-дале, зе хиннараштa 1,1 миллион сом ахча далара даннеш я Госстрахе (кхетадеш ма дий къаьстта цу наха эггара хьалхарча аргIана цхьан ханна цкъара луш дола пособи доагIилга). ШозлагIдале, НГIАССР финансай министра П. И. Голещихина ма аллара, Ножай-Юрта средстваш дIахьожаьяй 11 апреле...

Хатар хиннача зоне иштта моральни атмосфера дика йоацача уж хIамаш моттигера бараш хьайна ца балар мел Iаткъаш да кхетаде хала дац. Ший бахьан доацаш дац республикански комиссе къоастаьйча моттигашка баха ховша беза дукха нах из тIаэца ца туташ хилар, альтернативни вариантaш.

ХIаьта нах бахача кердача пунктaшка цIенош, кхыйола гIишлош хьалъяра еррига вай региона 18 проектни институтa коллективаща сиха болх беш хинна проекташ йизза оттаяь яьннай, цу хьакъехьа тIанийцача решенешка кхы а хьажа везаш хиларах дувца хIама дац. Ножай-Юртa района зе хиннача юртий викалий сходе 25 марте дийца даьннар юхахьеде сенна эшаш да?

Цо дийцачоа вIалла тара доацаш да МагIалбика района кулгалхоша лаьтта текха зе даьннача наха деш дола гIулакхаш. Укхаза текхаш дола лаьтта сеца доацаше а, кхыметтел кхы а дукхагIа теккхаше а, боккха теркам тIабохийт боахамах беха нах шаьрача бахартболаш Iоъара бахара. ХIанзле а иштта моттиге 350 дезала цIенош хьалдара лаьттан участкаш еннай, аьлар ше къамаьл деш МагIалбика горисполкома председателa Б. Б. Манкиева. Лаьтта такхаш боахамаш дохадеча дезалий спискаш уттаю укх тIеххьарча деношка, зе хиннача наха льготни ссудаш телара дола дош къоастаданза хилара республика кулгалхой теркам тIабахийтар нов. Манкиева. Цхьаккха ди дIадахийта йиш яц царна цхьа новкъостал ца деш, хIана аьлча, хала хургда чубаха цIа доацаш бисача наха, аьлар цо.

Халкъа депутатий Ведена райсовета председателa Д. И. Элесова аьлар, цу лоаман районе цу тайпара проблемаш хиннаяц. Лаьтта такхарах къаьстта доккхагIа зе хиннача Ца-Веданарча наха цкъара луш дола пособи дIаденнад, кхераме йоацача моттигашка цIенош хьалде лаьттан участкаш къоастаяьй. Бакъда, укх тIеххьарча хана боккхагIа хулаш ба Тазин-Кале бахача наха тIаотташ бола кхерам, из бахьан долаш цигара 68 дезал раьза хиннаб Грозненски района Ильински станице баха бахара.

Де йиш йолаш дий из? Хьем боаццаш цу хьакъехьа болх дIаболабергба, цIенхаштарча халонашца дувзаденна из дале а, аьлар Грозненски райисполкома председателa В. И. Жукова, из дош кхоачашдергхиларах визза теша а мегаргва.

Советски районе лаьтта текха моттигаш Ножай-Юрта санна иштта йоккхий яц, хIаьта а хьал-м цига цхьалха дац. Масала, ЗIамигача Варанде бахача наха цигара гаьна йоцача кхерамзерча моттиге лаьттан участкаш къоастаяьй, бакъда дуккхабараш раьза бац. Из бахьан долаш шоай лоIамагIа итташ бола дезалаш пионерлагере Iохайшаб, хIаьта баха моттиг къоастаяьй Йоккхача АтагIана юхxе (из а шоай лоIаме, цхьаннеца а дага баьнна хIама а доацаш).

Из дийцар халкъа депутатий Советски райисполкома председателa С. З. Мусостова. Заседане дакъа лоацаш хиннараша цу хIамах лаьрхIар бахача наха юкъе боагIаш бола кхетама болх баь ца хилар. Иштта да из хатар хиннача районий дуккхача моттигашка а.

Моттигашкара хьал кхы а чоалхане дерзадеш да цхьайолча нах бахача моттигашка чеяна хула сиха лазар хьайна хилар. Республикански санэпидстанце специалисташта Веденскии Советскии районий хий кийчдеча моттигашка кораяьй лазар хьоадеш йола бактереш. Из бахьан долаш болх ца байташ соцаяьй МахкатIара кхачан комбинат...

— Гуш ма хиллара, хьал геттара во да хIанз а, — аьлар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара Е. В. Тумсоева. — Республикански комиссе къоастаю де дезача гIулакхий стратеги а тактика а, тIехьатетта йиш йоаца решенеш тIанийю, хIаьта моттигашка уж кхоачашъяц. Кхетадеш дац-теш хIама ца деш дIадахийта хIара ди иштта хьале во дар тIехьагIа хьахилар кхерам болаш долга? Наха дIадовзийта деза деш дар, де лерхIашдола хIама, специалисташа оттадаь карташ, чертежаш, выкладкаш. ХIаьта вIалла ла йиш йоацаш да хIанзалца Ножай-Юрта цкъара луш дола пособи дIа ца далар, лаьттан участкаш ца къоастаяр. Сона хетачогIа, хьем боаццаш дIадаха деза района кулгалхошкара дийнна гIалаташ, бехке бараш бехктокхаме оза а беза.

Итогаш еш НГIАССР Министрий Совета председателa М. А. Керимова белгалдаьккхар стихийни хатар хиларах зе даьннача наха лаьттан участкаш къоастаяр хIанз эггара керттера дош да, аьнна. Уж дIаекъа еза укх гарггарча деношка (из деш кхаж а тоссаш).

ТIаккха, тIехьа тIайоагIача этапе гIулакх оттаргда нах баха ховшача кердача пунктaшка эггара хьалха керттера йола гIишлон материалаш эшаш. Укх деношка, ма дарра аьлча 11 апреле дIаеннай 1989 шера стихийни хатар хиларагIа Нохч-ГIалгIайченна эггара хиланза яргйоаца тайп-тайпара материально - технически ресурсаш хьожаеш йола РСФСР Министрий Совета распоряжени. Цул совгIа, укх шера шоллагIча кварталe бахача нахага дохка къоастаду кхачан товараш, хьун а гIишлон а материалаш.

Из новкъостал мел доккха да хьахайт укх цифраша: хатар хиларах зе даьннача нахага дохка къоастаду 1 эзар тонн дулх, 3500 тонн хьоар, 1400 тонн Iов, 5 миллион фуаш, 250 эзар условни банкаш чкъаьрани шурийн консерваш. Дукха я хьуни гIишлони материалаш. Укхаза я тайп-тайпара турбаш, аьшка прокат, цемент, херх хьекха хьу, линолеум, кораштa детта кизгаш, тхов къовлаш йохийта материалаш, дахчах яь Iоакъаш...

Цул совгIа РСФСР Госагропромо Нохч-ГIалгIайченна хьожаду заводе хьадаь дахчан цIенош, тайп-тайпара маркаш йола 50 мухь кхухьа автомобиль, автокранаш, экскаватораш, бульдозераш, никъ бехка катокаш, автобусаш, кхыйола техника.

Гуш ма хиллара, кIезига новкъостал дац республикана деш дар. Дуккха дар тийша да цох моттигашка нийса пайда эцарах, стихийни хатар хиларах даьнна зе дIадаккхара йолча районни комиссеша уж хIамаш лерттIа йоагIача дIахьожаярах. ХьачуйоагIа ресурсаш нийса дIахьожаяран царех пайда эцаран НГIАССР Министрий Совете вIашагIъеллай республика Министрий Совета председателa заместитель К. С. Салтаханов председатель а волаш лаьрхIа йола комисси.

Заседане дакъа лоацаш хиннараша цхьа барт а болаш соцадир Ножай-Юрта района кулгалхой стихийни хатар хиларах даьнна зе дIадаккхарах йола республикански решенеши рекомендацеши кхоачашъяр бехктокхаме ца хеташ хинна хилар. Цу гIулакхо бахача наха халхетар дир, динза дарг доаца балхаш юхаэзар. Республикански комиссе членашта хетар КПСС Нохч-ГIалгIай обкомага дIахайта, хIаьта халкъа депутатий Ножай-Юрта районни Совета исполкома председателa А. А. Кудусова дош НГIАССР Министрий Совете дувца оттаде аьнна решени тIанийцар.

А. САДУЛАЕВ.

Партийни вахар: балха стиль

Дерригне а бала болаш

Дикка ха я «Автоспецоборудование» яхача Грозненски опытно-экспериментальни завода парткома секретарь Голованов Александр Кириллович сона вовза. Массехк шу да цун балха методаш аз зув, дукхаза хиннад тха вIашагIкхетараш, дагадувлаш къамаьлаш даьд. Юххьанца денз хийттавар сона цох дика партийни болхло — исполнительски дисциплина чIоагIа хиларал совгIа, ше хьадеш мел дар творчески уйла еш, гIулакх дикалгахьа даккхара даим а керда наькъаш лехаш саг ва из, сатец цун, гучадаьнна кхоачамбоацар цIендаь дIадаккхалца. (Хала хете а, цу тайпара дог-уйла йола, хьинар дола нах дукха бац вайна юкъе). КарагIдаьнначох кхоачам а баь Iечарех вац А. Голованов, цудухьа цун аьттув баьннаб массе а хана хьалхалаттарий мугIарашка а латташ, ше кулгалдеча завода коммунистий авангардни лоархIам даим лакха хургбола гIулакх вIаштIехьдаккха.

Цкъа нийсвелар со завода парткоме. XIX Ерригсоюзни партийни конференци хила дукха ха йисаяцар.

— Шоай парткома болх эргабаккхара, перестройко из дIадеххача бесса коллектива, хIара коммуниста, болхлочун сакхетам вIаштIехьбаккхара оаш деш дар фуд? — аьнна аз шийга даьча хаттара жоп далара метта цо хьакховдайир сигалбессара цхьа папка.

Цунга хьежаш вагIаш цхьацца уйлаш ессар са керта чу. Къайле мичай хьалхагIа, ха дIа мел йода, заорганизованность тIа-тIа дукхагIа хулаш латташ хиналга, партийни вахар цхьан метте латташ, терко тIа ца озаш хинналга. ТIагIолла, дувца дезача дешай кIоаргга уйла ца еш, лерттIа кийч ца еш чакхйоахар хьалхагIа партийни собранеш. Божа тIехьалела жа санна хьаухар нах собранешка, хIана аьлча, хоржача органашка кхыметтел собране президиуме а хьожабеш бола нах хьалхxе белгалбаьха хулар, цудухьа шоаш раьза ба, аьнна, кулгаш хьалъайдича доалар коммунистий гIулакх. Дукха моттигаш хулар собране доклад еча а наха къамаьл деча а юкъа зале багIараша шоаш дешача книжка тIара бIарг хьал ца а локхаш, кулгаш хьалъийдеш. Перестройка дIайола ма еллинге а из деррига дIадаккха, гIулакх хила деззача мула тIа даккха лаьрхIар завода коммунисташа.

Керттера юхьиг дIайолае лаьрхIар парткома членаша собранеш лерттIа кийчъяргара, цу гIулакха хьалхxе а хIара коммунистаца вIашагIкхеташ, цунца дагабувлаш, хIаранена хеташ дараш вIашагI а тохаш, цар массане чулоацам цхьан лостам тIа боаккхаш.

Секретара сога хьеннача папка чу яр коммунисташца шоай хиннача къамаьлий хьакъехьа парткома членаша язъяь йола запискаш. Царга хьежжа яр аргIанарча собране яь доклад. Хьаьддача анализеи долаш долчуни кIийлен тIа, нахаца дувцача хана цар шоаш гIеттадаьча дешашка, хIара коммуниста еча саготон, цун балан чулоацамга хьежжа а коллектива гIулакхашцеи вахарцеи айхха ювзаенна а яр из, цудухьа беррига теркам тIабахийта а хIаране хьашт долаш а хилар цу собране даь къамаьл.

Белгалдаккха дезаш да цхьа хIама: президиуме малагIа хержача бакъахьа хет шоана, аьнна, Александр Кирилловича хьаттача, цхьа тамашийна сатем эттар зале, вIаши цецбаьнна бIарахьежар коммунисташ, хIана аьлча, цIаккха ца хинна хIама ма дарий из. ХьалхагIа-м парткомо кийч ма дорий деррига а, цудухьа хIанз а хьежаш багIар нах парткома «уполномоченне» шоашта уж кандидатураш ювцарг ма йий, яхаш.

— Цунга хьежа дезац шоана, шоашта бакъахьа хеташ барий цIераш хьаювца оаша, — аьлар парткома секретара. — Ха хьатIакхаьчай бокъонца йолча демократенеи гласностаи вай Iомадала.

Массаза яхар санна, собранешка председателал кулгалхоех цхьанне леладелга дIаIемабар нах, хIана аьлча, хеталуш дар мугIаререча коммуниста из декхар кхоачашдулургдоацаш санна. Из практика а кагъе лаьрхIар. ХIаьта фу хилар цох? Кулгалдеча новкъостел вIалла эшашагIа доацаш лерттIа шоай декхар кхоачашдир мугIаререча коммунисташа— болхлоша Хайрулина, Гросса, Рослякова. Даьсса къамаьлаш юкъера дIа а доалаш, коммунисташта бокъонца йола доал дара школа а хинна дIаотташ латт хIанз заводе чакхйоахаш йола партийни собранеш, парткома членаша деррига ду парте членаш мI-мIинге лечкъа, сатийна багIилга дIа а доаккхаш, цар хьинар айдара, парторганизацечухь бизза шоаш дай болгах йола уйла цар сакхетаме чIоагIъяра.

Цу лостамагIа лоархIаме дIахьалхашкахьа бовлара парткома членаша лаьрхIар аргIанарча собране «Уставо дIадехачунга хьежжа вахаш вий хьо, коммунист?» яха дош дувца. Собранена кийчо еш хьавIашагIтехар йIаьхий гойтара материал, зале хьалъэхкар ерригача хержача органий члений спискаш: депутаташ, КПСС горкома а райкома а членаш, парткоман профкоман юкъебоагIарий цIераш. Царна уллув хьалтехар уставной декхараш кхоачашдеш боацача коммунистий цIераш тIайола спискаш. Иштта укхаза яр субботникаш деча, массаза къахьегача моттигашка коммунисташа деш долчох, царна карагIдувлачох дувцаш йола стендаш а.

Массане хьинаре дакъа а лоацаш чакхъяьлар собрани. Собране дувца оттадаьча деша хьакъехьа къамаьл дир 11 саго, царех аханел совгIа бараш мугIарера болхлой а болаш. Хоалуш хувцабеннаб собранешка деча къамаьлий чулоацам а. ХIанз шоашкара а шоай новкъосташкара а цIенхашттагIа хьадеха болабеннаб коммунисташ, дукхагIа хьашт долаш дувц цар коллективерча, парторганизацерча гIулакхех. Цу хьакъехьа цхьа масал доаладергда вай.

Цкъа доацаш дукхаза а хьалхадаьхар болхлочоа коммуниста Пузевна партийни дисциплина гIожа цо телхаеш хилар, хIаман из саго та ца хилар. Ший дош мел дувцача хана дош лора цо тоалургва ше яхаш, цхьабакъда, юхахьежа валалехьа дицлора ше яьхар, теркалъяцар новкъосташа шийна еш хинна критика а, из-м ала шоай доагIандаь дувца къамаьл дар цар дер, яхаш. ТIеххьара а дувцача хана цIенхаштта бехктокхаме эзар из новкъосташа: Уставо яхар хадданза телхадар бахьан долаш парте мугIарашкара дIаваьккхар Пузев.

Секретара шийна а парткома членашта а цIенхашттара урок а хинна дIаэттар перестройкана кулгалдара беча балхах дувцаш партийни бюрой отчеташка ладувгIаш хинна цехови партийни собранеш. Шоай партбюрос баь болх мога а ца беш, керда партбюро состави цун секретари хержар керттерча конструктора отдела коммунисташа. Цу тайпара хьал эттар ремонтно - механически цехе а. Цу масалаша къаьгга хьагойтар коммунистий хьинар, цар бехктокхам айбенналга, партийни бюрой а цар кулгалхой а балха кердача тайпара мах бе нах болабенналга.

Чурчапартийни демократи дегIаяра, коммунистий политически хьинар айдалара наькъа тIа баьккха керда гIа хилар отчетно-хоржамий кампани. Отчеташи хоржамаши деча юкъа керда партбюрош вIашагIйохкарал, цехови парторганизацей керда секретараш харжарал совгIа коммунисташа цIераш йоахар завода парткома составе харжара болча кандидатий а. Цар список йийца а йийца чIоагIийр цехий викалий собране, массанена гургйолчча хьал а техар. Гласность дегIаена хилара къаьгга масал хилар цох.

Геттара лоархIаме хIама дар духхьал собранешка белгалдаьнна ца Iеш коммунистий хьинар массадолча гIулакхашка а хьагучадувлилга. ИнълагIча цеха токара коммуниста Хайрулина предложени йир завода администрацецара бувзамаш коллективни договора кIийлен тIа хургдолаш вIаштIехьдаккха деза, аьнна. Договорага хьежжа администраци шийна дIатIаэца декхарийла я комплектующи деталаш Iалашъяра ритмичность вIаштIехьъяккха, хIаьта бригада — заданеш кхоачашъелга а балха дикал лакха хулга а. МоллагIча оагIоно договор толхадаь моттиг нийсйолийте цунна гIод тох.

ГIулакхаца хилар, безагIа бола мухь шийна дIатIаэца кийча хилар — из я парторганизаце денал айдара лоархIамегIйола белгало. Дуккхача хана денз хьабаьхкабар заводе гIонна йолча цеха балха тIа цIенхаштта кхоачамбоацараш хиларца тарлуш. ХIара собране хIана дувцац, аьнна, дувцар цига лаьттача хьалах, бакъда, хувцалуш хIама дацар. ГIулакх бокъалгахьа даьлар цунна коммунист Лубенко оарцагIваьлча. Болх йистебаьнначул тIехьагIа, мукъа волча денношка го йиш яр из заводской прудашка. Вахаро хьа ма хьоккхара зехьа довнзар хьийга къа. Цо цига къахьийгача хьалхарча шера завода коллективага кхаьчар ши тонн чкъаьра, хIаьта шоллагIча шера — массехкказза дукхагIа.

Кадрашцара болх тоабелта лоархIамегIа бола лостам ба перестройка еча. Къаьнарча хьисапе болх барца дувзаденна дола укхазара хьал тоаде йиш хургйоацилга дика кхетадора парткома членаша а цун секретара ше а. Цар инициативагIа заводе анонимни анкетировани йир завода керттерча кулгалхой, цу дакъе парткома секретарь А. Голованов а волаш. Общественни мнени кIоаргагIа йовзара геттара теркам тIаозаш форма я из: кулгалхочох бокъонца шоашта хеташ дар язду наха, шоай цIераш дIа ца а ювцаш. Ше кхоачашду декхар даим а кхоачашде ловш из кулгалхо вале, цун денал дIакхача деза наха белгалдаьха ший гIалаташ нийса хиларах мукIарал де, е чIоагIа дожаргда цун сий наха хьалхашка.

Дукххача хана денз Александр Кирилловича садуаш да цхьа хIама. Цох кIезига дийцадац завода коммунисташа, из дош гIоттадир, масала, къаьнарча коммуниста, къахьегама ветерана Турапина а, ше отчетно-хоржамий собране къамаьл деш. Из фуд аьлча, из да партбюро секретара «шин фронта» гIулакхаш кхоачашде дезилга. Нагахьа санна ший керттерча балха дукхагIа цо ха йоайой — тессача дусаргда партийни гIулакхаш. Царна из тIехьавоале — алссама лаьгIлургда алапи а къахьегама хьокхамаш а. Алара оалаш мичад «шин пхьагала тIехьаваьнначо цхьаккха а лаьцаяц» яхар. Геттара безам боацаш хьатIаэц коммунисташа из бехктокхаме декхар. Хоржамаш деча хана «сай-сай цIи ма йоаккхаялар-кх» яхаш вагIаш хул хIаравар. Хьал тоадара никъ малагIа ба, фу дича, мишта айлургба партбюро секретара лоархIам а хьинар а?

— Хетаргахьа, нийса хургдар, кIира цхьан дийнахьа мукъа а ший керттерча балхах партбюро секретарь мукъаваккхар, цу дийнахьа цунна юкъера доагIа алапи партвзносех еча отчисленей чотагIа а телаш. Геттара раьза ва со цу хьакъехьара дош гIеттадеш болча коммунисташа яхачоа, — яхаш дувц А. Голованова. — Сай балха тIера парте райкомо а кIезигагIа ваьхача бакъахьа хетар сона, хIана аьлча, са керттера декхар да даим а наха юкъе хилар, цар хьашташ, балаш саготонаш йовзар, цар хьашташ кхоачашдара оарцагIвувлар. Цу гIулакха дукхха ха ма эший.

Парткома секретара а цун члений а сагото еш хIама да партийни органашка хержарий цIераш наха дикагIа дIайовзийтар, цар сий айдар. Цунца дувзаденна дагадехар цунна бригадираца Росляковца цкъа ший хинна къамаьл. Цун балха моттиге хьалтеха йоаллача табличка тIа да укх тайпара йоазув: «Укхаза къахьегаш ва В. П. Росляков, Къахьегама Цlеча Байракха ордена кавалер, КПСС ГК член». Цунга хьежжа шоай бала кодабе каст-каста хьатIаух нах Росляковна. Лоаллахарча предприяте коа латтача котельне болх во барах эшшача боараме йIовхал хьакхачацар цехе, летаъар нах, дехар дора парте горкоме из дош дувцилга. Цига Росляков дIавахача хьалхара секретарь волча тIавитанзар из, цо тIаэцара дIаязвала веза, аьнна. Цо къаьгга хьагойтар городской партийни комитета члений бокъонаш ца хилар, цига бюрократизми формализми йолга а. ХIаьта горкома членалла хержараш-м ма могга дукхагIа Iалашбе ма безий мел эшача информацеца, города цу е вокх районе, цу е вокх предприяте латтача хьалех хоам бе беза царга. Халэ хете а, из цхьаннахьа а деш дац вай республике. Цудухьа шоай гIулакхах, хьалах боаккхий беш бац горкомий а райкомий а членаш, духхьал цIи хилара-м хержавац со цу органий членалла, яхаш Iокад коммунисташ. Из гIулакх бокъалгахьа даьккхача бакъахьа хеташ ва А. Голованов.

ПхезлагIа хержав из завода коммунисташа шоай секретаралла. ЙIаьха юкъ я из. Иззал ха секретара декхараш кхоачашдаьраш-м цхьабараш ца зувш хул предприяте нийслуш дола кхоачамбоацараш, нах теркал ца бе, цар балах шоай бала ца хеташ, шийдар кхоачашхилчахьа кхычунна сагота ца хила Iомалу. ХIаьта Александр Кириллович царех вац, массадолчунца хьашт долаш, дог лазаш, хьал тоадаьдаллалца са ца тувш из воландаь беннаб цох наьха тешам, шийна гонахьарча мугIаререча коммунисташца цхьана тIагIертта лех цо вахаро хьалхашка увттаю тIа-тIа кердаювла проблемаш къоастаяра хьадда наькъаш.

Н. ШАРИЕВ.

ДИЦЛУРГДОАЦА ВIАШАГIКХЕТАРАШ

КПСС XXVII съезде Б. Кодзоевна ше вIашагIкхийтача цIихеза волча Мальцев Теренте аьлар: «Бахьаудин мо болча наха хьалкхоаб лаьтта. Дзьхен низи рузкъеи алсамдоакх...»

Лоацца аьннад бакъдар. Керттердар сага оамал йолчча бесса хьахьекхай.

Шеко яц Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза цIихеза хьажкIаш лелаярхо, Социалистически Къахьегама Турпал Кодзоев Бахьаудин лаьтган да волаш хьавоагIилгах.

— Нагахьа со депутаталла хоржe, — йоах Б. Кодзоевс, — керттерча декхарех хьалхарча аргIагIа хургда экологически проблемаш къоастаяра дош. Тахан вайна гонахьара Iалам оарц дезаш да. ХIаьта халкъа депутата дешо а дикка гIо дергда из проблема къоастаеча.

Ахархоех хьаваьннача ахархочун Б. Кодзоева вахар атта хиннадац. Цудухьа наьха саготонаши йоакхо яри цунна чIоагIа хьамсарен кхетаде аттеи да. КIал кIийле йоацаш дац цун хоржамашта хьалхарча программа керттера пункташ инвалидашта, къабеннараштеи дукха деззл бараштеи ду новкъостал шердар, кхалсага балха ди лоацдари берашта Iунал деш йоаккхача хана луш дола ахча лакхдари; берий цIеной, интернатийи къабеннарий цIенойи материальни база чIоагIъяр.

Коммунист Кодзоев Бахьаудин дукха лувш а вац, хоза хета къамаьл дергдолаш а вац. Цхьабакъда, цун гIулакхаша, уйлаша хьахьокх парте программана тешаме а волаш, из чIоагIа перестройка позице тIа латталга.

Цунна дукха беза ший мохк, ший халкъ. Шийх парламентарий хинна ваьлча, шеко яц, республике наьха доалахьара хьэйбаш дажа даьгIенаш шеръергхиларах, школаш, больницаш, берий бешамаш хьалъе гIирсаш алсамдоахаргхиларах. Ший хьинар ца кходеш къахьегаргда керда наькъаш лохкача, шортта Нохч-ГIалгIайченна чкъаьра лургбола ГIалми цIендеча... Планаши де лерхIараши дукха да. Ше дукха къамаьл деш веце а мехка лакхехьарча органе уж гIулакхаш дувцалга, кхоачашделга исполнительни органашкара хьадехаргдолаш а ва. Лаьттан да ма вий из!

Н. ВАСИЛИХИН.

СУРТАШ ТIА. 1) Б. Кодзоевеи мехка цIихеза волча лаьтталеладархочун Мальцев Терентеи вIашагIкхетар; 2) Бахьаудин школе берашца; 3) Бахьаудин къамаьл деш ва ший юртахочунца.

Автора сурташ.

(Автора дех гонорар дай-ноаной боацаш дисача берий фонде дIахьожаяр).

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Президиумо ший аргIанарча заседане дийцар чоалхане йоаца боахамеи бытовойи товарий производство 1989 — 1990 шерашка Нохч-ГIалгIай АССР гIолла дегIаярах лаьца.

Производство дегIаяра программа республике кхоачашъеш йолга а, ассортимент шеръеш латтилга а, боахамеи бытовойи товарий дикал тоалуш йоагIалга а белгалдаьккхар. Цунца цхьана, чоалхане доацача товарашта торгови организацеша луш йолча заявкех еш йола Iалашо биззача боараме кхоачашъеш яц. Хьун боахама министерства а НГIАССР моттигерча промышленноста производственни объединене а, цун кара йолча структурни подразделеней а кулгалхоша боахамеи бытовойи товарий производство дегIайоалаяра а бахаш бола нах цу товарашца Iалашбара а доагIIаш дола гIулакхаш даь дац.

Моттигерча халкъа депутатий Советий исполкомаша боахамеи бытовойи товараш дукхагIа арахецара а, цар ассортимент шеръяра а, дикал тоаяра а йолаш йолча резерваех биззача боараме пайда эцар объединенейи предприятейи кулгалхошкара доагIIача тайпара дIадехац. Республика министерствашта, ведомствашта, предприятешта, организацешта тIадиллад боахамеи бытовойи товарий производство дегIайоалаяраи, ассортимент шеръяраи, цар дикал тоаяраи эшаш йола Iалашо елга.

НГIАССР торговле министерствана, респотребсоюза, оптови торговлен предприятешта могадаьд, республика доазол арахьа уж дIаккхухьаш хилар чоте а лоархIаш, боахамеи бытовойи товарашта заказаш делга кIал кIийле йолаш хилийтара тIехьара гIулакхерча наьха бехктокхам лакхбелга а, мовхьаш дIаи-хьаи кхахьара нийслуш йола вIаши духьалара потокаш дIаяхара тIахьийха дола гIулакхаш вIаштIехьдоахалга а.

Моттигерча халкъа депутатий Советий исполкомаш декхарийла я шоай сфере чуйоагIаш йолча объединенеша, предприятеша, боахама органаша беш болча балха производства планаш кхоачашъяра, боагIIача боарамагIа а йиззача ассортиментагIа а торговле товараш дIадахьийтара лоаттабеш бола тIахьожам чIоагIбе.

Заседане иштта дийцар республике бахаш болча наха видеообслуживани еча гIулакхаш тоадара хьакъехьа. Республика видеосалонийи звукозапись еча студейи балха тIа цIенхаштта дола кхоачамбоацараш белгалдаьхар. Тайп-тайпарча организацешкеи учреждeнешкеи йолаш йолча 40 видеосалонашка хьокхаш да Советски Союзе, мах луш хьокха нийца дола а СССР Госкино хьокха пурам луш дола удостоверени доацаш дола а видеофильмаш. Республика бытовой гIулакхаш дара министерства видеосалонашка малхбузен мехкашкара дола бIаь совгIа цIи йола видеофильмаш а иштта программаш а хьокхаш я. Царна юкъе кIезига дац зулам, къизал, порнографи, иштта кхьдола нийрча социальни гIулакхаш хьалхадоахаш дола фильмаш. Художественни эстетически хьашташка, кагийча наьха ханага хьежжа хьокхаш дац уж.

Хьокхаш дола фильмаш белгалъяьккхача образецагIа дола билеташ ца дохкаш, шоашта ловчча тайпара мах эцаш, хьажархой ханага ца хьожаш, санитарнии кхьдолеи боарамаш телхадеш хьокхаш да.

Городскойи районнии халкъа депутатий Советаша боагIача тайпара тIахьожам лоаттабац хьокхаш долча видеофильмай художественнии идейнии боарама. Республика финансий министерствос а цун кара йолча моттигерча органаша а тIахвожам лоаттабу республике видеообслуживане деш дола гIулакхаш дегIадара. Республика чурча гIулакхий министерствос ледара тIахьожам лоаттабу видеопродукце даьша эцаш бола пайда законах нийса эций хьожача, нелицензнонни видеофильмаш хьокхарах пайда эцача, видеофильмаш хьокхаш йолча моттигашка общественни порядок лораеча.

«СССР кооперацех» долча СССР ЗаконагIеи, «Республикерча видеосалонийи звукозаписа студейи болх вIаштIехьбоаккхача долча цIенхашттарча кхоачамбоацарех» КПСС обкома бюро решенегIеи бола СССР Министрий Совета Соцам кхоачашбара Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Президиумо НГIАССР министерстваши ведомстваши, халкъа депутатий Советий исполкомаши декхарийла йир видеофильмаш хьокхаш йола ерригга кооперативаш дIакъовла, (регистрационни удостоверенегIа) телача патентагIа кассеташ тIа записаш ярцеи, уж дIа-юха йоаржаярцеи бувзам болча кооперативайи, къаьст-къаьста болча наьхеи деятельность цIенъяь дIаяккха. НГIАССР культура министерстве йолча видеосалонийи звукозаписа студейи репертуара идейни чулоацама тIахьожам лоаттабара видеофильмийи звукозаписеи репертуараш чIоагIъяра межведомственни комисси вIашагIъеллай.

НГIАССР финансий министерствоиз а НГIАССР маьхий Госкомитета а СССР Госкомцена прейскурантага хьежжа, видеофонограммай прокат еча финансови дисциплинана а маьхашта а тIахьожам лоаттабар тIадиллад. НГIАССР чурча гIулакхий министерствана видеохьокхам беча моттигашка общественни порядок лораяра а, цу сфере цIенача къахьегамца боацаш эцаш болча пайданца къовсам лоаттабара а бола тIахьожам Iалашбар тIадиллад.

Советаши вахари

ХЬАНГА КАДАШ ВА ЮРТ-ДА?

Дукха письмош ух редакце юрта бахача нахагара. Наькъаш деха хиларах, кхыметтел, гIаш дIаваха йиш йолаш тротуараш ца хиларах, иштта кхьдолча социальни дешай хьакъехьа долаш долча кхоачамбоацарех дувцаш летнъ юртахой.

Уж тахка яхар со Наьсар-Керте. Юрта гIолла дIабода никъ бIеха, кхыметтел соанга гIолла верда чархаш хоттала чуухаргйолаш беха бар. ДIа-юха хьежача хозача босенашка лоа дешачул тIехьагIа, хьатIайоагIа баьццара буц къайла а йоахаш йоаржаяь нувхаш яр, кхом хийтар сона цу хозача Iаламах, сел къиза цунца нах хилар бахьан долаш.

— ХIана йоаккх-хьогI наха Iалама хозал сел нийрча, — аьнна, дага а дехар.

Са вIашагIкхетар хилар Наьсар-Кертерча юрта Совета председателаца Альмурзиев Махьмадаца. Бакъда, юрта Совета коа гIолла а помещене чу а ваха атта дацар. КIезиг-дукха догIа дийлхача дийнахьа юрта Совета наIарга бодаш бола гIаш лела никъ а из хьалха хинна моттиг а хьалаха хала дар.

— ХIанад ер ков сел лостам боацаш? Хала ма дий укх чу ухача наха ер хотта кегабе, — аьлча, Махьмада дийцар тамашне къамаьл дар.

— Юрта Совета лаьрхIа помещени хьалъе соакха проект оттаьй. Цудухьа жагIа билла ков тоаде а никъ билла а хьашт доацаш сэнна хеташ дагIа тхо. Цул совгIа, оаха лелаю мухь кхухьа машина а яц хIаман пайдан, къаьна я. — яхаш, дувц юрта Совета председатела. «Ковнага хьежжа бе ковна даь мах» яха дош ший метта доагIаш дар, хьагуш долча гIулакхага а председатела деча къамаьлага а хьежача.

Вай мехка моллагIа вIашагIкхетар хиннача, моллагIча боараме эггара хьалха дувца увттадераш социальни дешаш да. ХIана аьлча, наьха йоакхо ярга хьежжа мара хилац вахарцара безам а. Денгара ди мел доал, таханара ха а зама а хувцалуш латт. Цунах хам а беш из дика кхетаду наха. Иштта социальни хувцамаш хила дезалга ховш ба нах. Цар дIа а дех шоашта доагIар.

Цу хьакъехьа даьр фуд Наьсар-Керте? Хетаргахьа да велалургволаш хIама дац. Из доацилга хьагойт цу йоккхача юрта да а вах. Iохоавача Альмурзиева Махьмада деш долча къамаьло.

— Укх юрта цхьаккха тайпара хьалаш дац. Юрт социальни дегIайоалаяра лаьрхIа, хетаргахьа, шийттакхойтта эзар сом да хац ахча да, из ахча наха самообложенех хьаденна а да, — йоах цо. — ХIаьта из дIададхийта са вIаштIехьдалац. Новкъостал деш цхьаккха а саг вац сона. Харжархоша даьча наказех бани тоае, берий беш хьалъе а езаш дар тхо. Цу гIулакха новкъостал де юрта, аьнна, Назрановски совхозе со вахача, цар ладувгIа а тиганзар сога, берий беш хьалъяра плана юкъе яхийтаяц, аьнна. Фудергда аз, — яхаш, вагIа юрт-да.

Советий Iаьдало дIаенна йоккха бокъонаши кара ахчеи хилча кхы фу эш?

Эшаш дар инициативеи, ший боахаме дар-доацар харн, хIама хьаде декхарийла волчунгара из хьадехари да. Лоацца аьлча, шийга дIаденна доал де денал мара кхы хIама эшац. Амма, хала хете а, из Наьсар-Кертарча юрт-даьгара сона бIарга а довнзар.

— Юрта проблема а хинна дIаэттад санитарни хьалех дола дош. Нах вIашагI а теха, сход йича, Iехь-бехк хетийтача, гIод техача хIама хулаш дац, — яхаш, ва Махьмад. — Нувхаш дIаккхахьа езар, хIаьта транспорт ца хилча де хIама дац, хьахьожаш кулгалхой а бац,— йоах цо. — ДIадийхка да-кх тха кулгаш. Юрта хинна хувцамаш наха бIаргадайча дика хетар сона. ГIо деха райисполкоме а вахав со, — яхаш уйлаех веха вар Альмурзиев.

Махьмада хьалхара юрта проблемаш кхоачашъе саг вац. Наха тешал а даь, хержа бIаьрча депутатий актив я. Цул совгIа, аз хьалха ма аллара, доал де дIаенна бокъо а я.

Райисполком а, совхоза директор а, юрта бахаш бола нах а, «сигала лелаш йола къайгаш» а бехке а еш юрта долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара пIелгпIелгах ца тохаш вагIа веза юрта Совета председатель. Юрта бахача наха лоархIаргволаш из шиш болаш волга ховргдолаш, ше деш дар бехктокхаме де деза юрт-дас. «Совхоза директора ший безам ца хилча дIатIа а эцац со» яхалга фу къамаьл да.

Юрта вахаш волча 8257 сага, цул совгIа советий Iаьдала викал веций юрта Совета председатель? 1917 шера денз таханарча денга кхаччалца, шоай синош кхо я ца деш, наьха сийрда вахар хилийтар духьа кIантташ даьккха советий Iаьдал да ер. Цун викала Iехь да, шийгара доал дIадаккхийтар.

Юрта баха нах цу кхоачамбоацарашта раьза бац. Вахача эшараш дукха да. Наха зехьа ха йоаю: кога гIирс, тIадувха барзкъа тоаде, тега, телерадиоаппаратура тоае, моттигера гIулакхаш дара пункташ йоацаш хилар бахьан долаш. Цу гIулакхашта наьха гаьнна Наарэне аха беза. Болх беш волчоа низткъала да из.

Юрта Совета председатель волча баьхка леткъаш кхалнах бар:

— Талонех шекар хьаэца вIаштIехьдалац тха, беттахьалхарча деношка хьа ца эцаш дисар, дов. Бетта хьалуш дар из мара а ца хилча, из а хьакхоачийташ ца хилча, фу де деза оаха тхоай берашта, — яхаш. — Кхы цхьаькха а дар тха ала, — йоахар цар. — Бераш долча дезале доахан ца леладича чIоагIа хала да царна сискал лоаттае. Уж кхоабаш хилча пачхахьалкхенна а ма хулий цунах новкъостал, кхачан программа кхоачашъяра хьакъехьа. Из иштта хилча, хIана дац новкъостал доахан леладераштa? Доахан доажаде моттиг яц, дIабала бож бац. Из цхьа етт а дIабаьккхача фу дар-хьогI яха уйла дукхаза а чуессай тхона, кхы де хIама а доацаш.

Председатель кхалнаха бенача наькъа раьза воацаш хиннавале а, уж бахна боагIача баьхкабар. Хьалхарча кхаь дийнахьа хьа ца нийца шекар тика чу мах беш латтараша, тIехьагIа хьа а ца луш, сецадеш моттиг йий ха дезаш из ва.

Белгалдаккха деза, кхачан программа кхоачашъеча дакъа лаца безам бараш кIезига бац. Паччахьалкхенна таханарча денга вIаштIехьдалац город а юрт а цхьатарра даьттацеи дулхацеи Iалашъе. Вайна ма харра, из гIулакх дIаьхлургдац, хIаьта наха а дика кхетаю уж хэлонаш. Цудухьа шошта могачох: доахан е бешамаш лелаль гIо-новкъостал де гIерт нах. Цхьабакъда, моттигерча кулгалхошкара уж проблемаш кхоачашъеча гIо дергхиларах даха дог-м дац наьха.

— 30—40 шу да оаха тхоай бокъо хьакимашка дIаенна, цудухьа хIанз тхона хала да цхьаккха де а. Массанахьара хоржамаш чакхдаьнна даьлча депутатий съезд я йоах вайна хургйолаш, цул тIехьагIа хила мег тха бокъо, — яхаш, вагIа юрта Совета председатель Альмурзиев Махьмад.

Махьмада бехк боаккхе а, аз аргда цунга, ше дIаелча мара дIаяккхац бокъо.

Эзараш дезалаш бах Наьсар-Керте хьаьнала къахьегаш, эзделца, гIулакхаца болаш, кхетаме бераш кхедеш, эшача метте деналах бохаргбоаца кагий нах хьалкхувш а ба цига. Юрт хозъеча, тоаеча яхье оттаргвоацаш цхьаккха а вац. Везар дика доал деш вола да ва.

Т. ХАШАГУЛЬГОВА.

Даьхен сийле хестаяьр

(Муталиев Хьажбийкара вахарахи кхолламахи)

(Инстедоалар. Долалур укх шера 18 апреле араяьннача номер тIа).

Керттерча даькъе поэта уйла тIаувзаш хиннай вай мехка социализм хьалъяра тIехьа болхлой классо а, къахьегама ахархоша а лоаттабеча турпалча къовсамо, коллективизаци а индустриализаци а чакхйоаккхача царна карагIдувлача гIулакхаша. ХIаьта поэта цIаккха а йиццйолийташ хиннаяц хьаьнала къахьегамхой серлалонга бахарах, царга дешийтарах, маIача наха тарра кхалнаьха бокъо хилийтарах, замах тIехьадисача гIулакхашца лира къовсам лоаттабарах, вай Советски Даьхе моастагIех лораярах йола темаш.

Цу лоархIамеча темаех керттерча даькъе гражданственни лириках лархIа йоагIаш йола лоацца стихотворенеш язъярал совгIа, Муталиев Шовхала Хьажбийкара вай мехка индустриализации коллективизации ярах хьаьналча къахьегамхошка кхаьча иразе вахар гойтара хетаяь йола «Керда хьаьший» яха ший хьалхара поэма а язъю.

Белгалде доагIаш да, цу ханналца гIалгIайх советски литературе цу чоалханеча жанрах йола произведени язъяь Озиев ИсмаIалий Салман мара кхы саг ца хиннала. Лоацца аьлча, из хиннай гIалгIай литературана юкъеена шоллагIа йола поэма.

Ала деза, боккхача лоархIаме тема а, говзаме сюжет а, чоалхане композици а йолаш йолча цу дикка йоккхача поэма тIа автора дика вIаштIехьдаьлар тайп-тайпарча ханара болча дуккхача наьха говзаме сурташ — сибаташ дахка, Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хилар бахьан долаш ший халкъа кердадаьнна иразе вахар гойташ. Говзаме сурт дуллаш гойтар поэта кемаш санна колхоза кхаш тIа гIолла лела тракторашх, колхоза бригадир волча Iаьлий а, цун къаьнача наьна а дог гIоздалар, наьха боахам тоабалар. Пачхахьа замагIа санна шоаш къе ца хиларах чIоагIа гIадболх Iаьлий дезал шоашка хьаьший бахкарах, уж тIаэца а царна дика гIулакх де а шоай вIаштIехьдаларах.

Цудухьа цIаьхха, ца ховш е *дага доацаш*, нийсденна хIама дацар цу замах гIалгIай къонача поэта Муталиев Хьажбийкара язъяь дикдикагIа йола тоъал дукха произведенеш советски цIихезача йоазонхоша эрсий меттала а яьха, 1933 шера денз вай Советски мехка арадувлаш хиннача дуккхача газеташ тIа, журналаш тIа, сборникаш тIа кепатохарах тайп-тайпарча халкъех болча дуккхача наха дIаяйза а езаенна а хилар. ХIаьта 1934 шера цар автор СССР-а йоазонхой Союза члененалла дIаэцар.

Лоацца аьлча, из вар гIалгIай эггара хьалхарча йоазонхошца цхьана вай литература вай республикал арахьа а шерра дIадовзийтар.

1935 шера денз 1940 шерага кхаччалца Муталиев Шовхала Хьажбийкар болх беш хул Грозне арадувлаш хиннача «Ленина никъ» яхача газета литературни болхло а, бехктокхаме секретарь а волаш, «Ленинхо» яхаш хиннача кагирхой-комсомольски газета редактора заместитель волаш, Нохч-ГIалгIай книжни издательства редактор волаш.

Редакцешка а, издательстве а деш долча балхаша ший дукха ха дIалоаце а, ала деза, Муталиев Шовхала Хьажбийкара цу шерашка вIалла а лаьгIбалийтац ший керда поэтически а, прозаически а произведенеш хьакхоллара болх. Масала, вай социалистически Даьхе хестаеш, вай заман а заманхой а бакъдола сурт-сибат гойташ, Советий Iаьдало дог гIоздаьккхача къахьегамхой вахар — лелар хестадеш, уж кхы а доккхагIча толамашка кхачара тIахьехаш яр цо цу шерашка язъяь, тайп-тайпарча газеташ тIа а, къаьст-къаьстача сборникашка а арайийнна произведенеш.

Иштта тIатеIIа ший низ а, хьинар а ца кходеш къахьегарах йоазонхочун дикка кхы а лакхъенна, дегIаена говзал хойолийташ хул цо 1940 шера арахийца «Посте» яхаш дола стихотворни сборник.

Цул совгIа, 1936 шера денз 1944 шерага кхаччалца Нохч-ГIалгIай йоазонхой Союза правлене член ше хиларах тарра, ший халкъа литература ма хулла кхы дIахо а дегIадоаладара йоакхо еш цо дукха къахьег къаьстта къонача йоазонхошта шийна ма могга новкъостал деш, цар дик-дикагIа йола произведенеш юкъейоагIаш дола тайп-тайпара сборникаш увттадеш. Масала, 1935-ча шера денз ше валлалца цу тайпара цо оамал барах кепатеха арадаьнна дола сборникаш тахан дIалаьрхIача иттнега кхоачаш да.

Дорхденна аькха санна, тийшача балхаца 1941 шера вай Даьхенна фашистски эскар тIагIертача хана, цунна духьале яра цхьан даьна баь вежарий санна вай дерригача советски халкъех бола нах ураэттача заманчухь, салоIалга фуд ца ховш, ший беррига низ дIалу Муталиев Хьажбийкара моастагIа вохавара нах тIахьехаш йола произведенеш язъяра. Наьсарерча парте районни комитета пропаганден агитацеи отдела заведующи волаш а, «Наьсарера колхозник» яхача газета редактор волаш а болх барал совгIа, цо цу замагIа язъяь йола произведенеш каст-каста араювл вай республике арадувлаш хиннача «Сердало», «Ленинан некъ», «Грозненский рабочий» яхача газеташ тIа, Грозне арадийннача дуккхача антифашистски сборникаш тIа.

Вай берригача советски йоазонхой а санна, Муталиев Хьажбийкара а цу замагIа язъяьча произведеней керттера чулоацам а хиле, дIаотт моастагIа юхатохара а, тIаккха вохавара а тема. Гитлера эскаро вай Даьхенна а, советски къахьегамхошта а дIаоттаде гIертар доккха Iазап долга, цо дерригача лаьтта доаржадер доккха зулам долга белгал а доаккхаш, йоазонхочо ший заманхошка дIахойтар Гитлер малув, из сенга кхача гIерт ше хьабаьча тIемаца. Тахан а тIехьа шоай лакхара лоархIам бовнза я цу замагIа цо язъяь «Аратекхаб бIехал», «Аьшк мо дIаотта», «ТIемахочун сурт», «Капитан Маташ Мазаев», «Даьхе бахьан», «ТIемахой илли» яха а, кхыйола а стихотворенеш. Ала деза, цу хана цо язъяьча дик-дикагIа йолча стихотворенейх латташ хиннад 1944 шера арадаккха йоазонхочо кийчдаь издательстве дIаденна «Дицлургдац» яха сборник.

1957 шера денз Нохч-ГIалгIай йоазонхой Союза правлене член а волаш, литконсультанта болх бе дIаволавенна хиннав Муталиев Хьажбийкар. Вай литература дегIадоаладара къахьега йолаеннача кердача литературни ноахала говзал кхы а лакхъяра дIахо а дика новкъостал дарал совгIа, цо юха а шерра дIабоаржабаьб ший йоазонхочун болх. Белгалде доагIа, цу хана денз 1964 шера ше валлалца йолча хана могашал во йолаш из хиннавале а, тайп-тайпарча литературни жанраех йола произведенеш язъеш цо ше хьалха баьчул а дуккха овсарегIа болх баьлга, хIара ший кердача произведенеца кхы а лакхъенна говзал гойташ хинналга. Къаьстта цу шерашка цо лакха овсарле йолаш болх беш хинналга гойташ да цу юкъагIа хIара шера хIана дац аьнна, цун Нохч-ГIалгIай издательстве арадийнна керда поэтически а прозаически а сборникаш. Духхьал цу ворхI шера вай издательстве арадаьнна хиннад цун «Стихаш», «Бирса ди», «ДоттагIий болча», «Хьалхара денош», «Заман мух», «Уйлаш», «Новкъа» яхаш дола ворхI книжка.

Лоацца аьлча, лакха говзал гойташ йолча дуккха а стихотворенел совгIа, цу книжкашта юкъеяха хиннай цу хана Муталиев Хьажбийкара язъяь «Бирса ди», «Кунтий пхьа», «ЖаIун дувцар» яхаш йола кхо поэма, «Хьалхара денош» яха боккхача лоархIаме йола повесть.

Цул совгIа, цу замагIа цо язъяь хиина керт-керттера произведенеш каст-каста араювлаш хиннай «Дружба народов», «Дон», «Литературная Грузия» яхача а, иштта кхы а дуккхача эрсий меттала вай мехка арадувлаш долча литературни журналаш тIа, тайп-тайпарча сборникаш тIа. ХIаьта цу ханне а цаI 1958 шера Москвеи, цаI 1961 шера Грознеи эрсий меттала арадаьннад цун шиъ поэтически сборник.

Белгалде доагIа, Муталиев Шовхала Хьажбийкара произведенеш 1936 шера денз СССР-е дахача дуккхача халкъий меттала йоахаш а арайийнналга. Масала, 1936 шера киргизий меттала Фрунзе арадаьнна хиннад цун «Иллеш» яхаш дола сборник. ХIаьта цул тIехьагIа, къаьстта 1957 шера денз, цун говзаме йоазонаш арадийннад украинций, гуржий, эрмалой, казахий, хIирий, гIаьбартой, балкхарой, гIумкий, аварций, лезгиний, гIалмакхахой меттала. Ала деза, из гIулакх бахьан долаш кхы а дикагIа дIаяйзай йоазонхочун цIи а, гIалгIай литература а СССР-е дахача дуккхача халкъашта.

ХетарагIа, цхьаь-цаI лоархIаме событи йитаяц йоазонхочо ше цу хана язъяьча произведенешка ца ювцаш Сийлахь-йоккха Октябрьски революци, граждански тIом, коллективизаци, индустриализаци, кулакашца а дин викалашца а лоаттабаь къовсам, революционни цIейш. Даймехка лаьтта тIом, цу тIем тIа вай мехкахоша гойта денал, къахьегамхой турпала гIулакхаш, халкъашта юкъера доттагIал. Дукха я цо вай Даьхенах, В. И. Ленинах, Коммунистически партех, Серго Орджоникидзех, С. М. Кировх, М. И. Калининах, Советски Союза а къахьегама а турпалех язъяь стихаш. ХIаьта царна юкъе керттера турпал а волаш, чакхвоал керда вахар хьакхоллаш вола советски саг — къахьегамхо. ХIаьта а, вайна ма харра, хIара говзамеча литературни произведене мах къоастабеча хана цхьанна а тайпара кхоачам баь Iе йиш яц духхьал цу произведене тIа оттаьча темай лоархIам, дикал е вол белгалъярца, хIана аьлча, духхьал цун тема боккхача лоархIаме яр аьнна, говзамеча литература произведени хилац из цун чулоацам гучабоаккхаш йола форма а дикка аьттув болаш хержа, дика говзаме еце.

Лоацца аьлча, хIара говзамеча литературни произведене форма цун автора керттера уйла дикагIа, кIоаргагIа; наьха дегашка из южаргйолчча тайпара гучаяккхара тIаерзаяь а, айхха цун произведене чулоацамца ювзаенна а хила еза. Ала деза, цар произведенеш тIа увттаяь темаш мел боккхача лоархIаме яр, аьнна, форма эсвла хиларах дуккхача а йоазонхой произведенеш говзаме литература ца хулаш йиса моттигаш дукха а йолга. Авторо хержа лоархIаме тема наьха дегашка южийташ йола форма а дика говзаме хилча мара хилац автора баьча балхах говзамеча литература произведени. Из хIанад, аьлча, ала доагIа, говзамеча литература произведене керттера белгало я цо вай вахар-лелар, Iалам, тайп-тайпарча наьха оамалаш, цар хозала-ийрчала говзаме сурташ дахкарца, вешта аьлча, говзаме васташ (образаш) хьакхолларца гойташ хилар.

ХIаьта из гIулакх дикагIа кхоачашдара, лакхе вай ма аллара, вай вахара-лелара, Iалама, тайп-тайпарча наьха уйлаш а, оамалаш а, гIулакхаш а дикагIа довзийтара, цар хозал а ийрчал а говзамеча васташца гучаяккхара къаьстта боккха лоархIам болаш хул авторо ший произведене тIа бувцаш бола мотт. Вешта аьлча, формай керттера дакъа хIана дац аьнна, лархIа беза мотт. Из мел говзаме ба, цо говза васт дуллаш наьха вахара а, цар тайп-тайпарча оамалий а, гIулакхий а, Iаламе а поэтически сурт оттадарга хьежжа мара белгалде йиш яц произведене мел говзаме язъяь я. Цул совгIа, говзамеча литература произведене тIа бувцаш бола мотт, моллагIа бола мотт а боацаш, из произведени Iоешачун бIаргашта, хьалхашка говзаме сурт оттадеш хила беза.

Лоацца аьлча, авторо ший произведене тIа дувца, аьнна лаьрхIар мелла боккхача лоархIаме дале а, тайп-тайпарча метта изобразительно-выразительни кечалонех дика пайда а эцаш, цо из наьха бIаргашта хьалхашка говзаме сурт а оттадеш, цар дегашка дужаргдолаш ца дувце, цу тайпарча йоазоний мах лоха хул.

Ше гIалгIай хьехархой техникуме деша ваьгIача хана денз Беков ДордагIа Тембота еш йолча хьалхаленца волавенна хиннав Муталиев Шовхала Хьажбийкар гIалгIай меттала йола стихаш язъяра мегаргйола тайп-тайпара изобразительни средстваш а, формаш а тахка. Масала, цу хана гIалгIай меттала стихаш язъеш хиннача наха юкъе эггара хьалха хIана дац, аьнна цунна дика гучадаьннад кердача замах поэзе формаш духхьал цхьан халкъа багахбувцама иллей кечалонех, из шийтайпара а, дикка лоархIаме а лард яле кхоачам баь йита йиш йоацалга, керда чулоацам бувцара керда формаш хьакхолла езалга. Из бахьан долаш гIалгIай халкъа багахбувцама иллей формаш ларде а йохкаш, царех дикка пайда а эцаш, из гIийртав гIалгIай метта керт-керттерча белгалонашка а, законашка а хьежжа керда чулоацам бувцара керда формаш хьакхолла. ХIаьта из гIулакх ма хулла дикагIа кхоачашдара Муталиев Шовхала Хьажбийкара дика новкъостал даьд цунна эрсий а, дунен кхыча халкъий а литература дика довзаро.

ГIалгIай советски литература лард еллача Мальсагов Кураза Зоврбика ший Iилман балхаш тIа белгалдаьча тайпара, вайнаьха халкъа багахбувцама иллеш массехк бIаьшера халкъо Iоаяь лакхара деша говзал гойташ, дуккха а изобразительно - выразительни средстваш юкъейоагIаш, шерра ритмах пайда эцаш дале а, шоашта юкъе рифма йоацаш хиннад.

Муталиев Шовхала Хьажбийкара ший говзаме произведенеш язъеш вай халкъа багахбувцамах пайда эцарал совгIа, эрсий а дунен кхыча халкъий а йоазонхой поэзен формаех шерра пайда эцалга белгалдаь хиннад 1932 шера 31 марта ГIалгIай пролетарски йоазонхой заседане цу поэта кхоллам бувцача хана. ХIаьта из гIулакх дика гойташ яр 1932 шера 5 мае «Сердало» газета тIа кепатеха хинна «Муталиев Хьажбийкара говзаме йоазонаш» яха Мальсагов Оарцхоси Шадиев Азаматеи язъяь хинна статья а. Цул совгIа, 1935 шера арадаьннача Муталиев Хьажбийкара «Даьхе» яхача сборника ше язъяьча рецензе тIа Мальсагов Кураза Зоврбика из йоазонхо махулла керда поэтически формаш юкъейоалае гIертилга белгал а деш, къоастадаьдар из поэт-новатор ва аьнна. ХIаьта из бокъонца ишта хила а хиннад.

Тахан вайна дика хов дунен дуккхача халкъий меттай шо-шоай гаргалонга хьежжа тайп - тайпара группаш йолга, цу хIара группаех долча меттай шо-шоай метта законаш, белгалонаш йолга.

ХIаьта вайнаьха меттай белгалонаш тохкаш хиннача Мальсагов Кураза Зоврбика белгалдаь хиннад ший наьна меттала дола дукха а дешаш цхьан деша даькъех латташ хилар, хIаьта массехк деша даькъах латташ долча дешай а хьалхара деша дакъа оаз айенна хулаш долга, деша даькъан йIаьхен лоацен мукъа оазаш хулилга, вешта аьлча, вайнаьха меттала йола стихаш язъе эггара дикагIа вIаштIехьдоалийташ яраш керттерча даькъе тонически стихосложенех йола хорейчески размер йолга. Масала, из ший уйла мел нийса я хьожаш цу хана цо гIалгIай меттала яьха хиннай цу размерех пайда а эцаш М. Ю. Лермонтова «Морхаш», «Лоамий лакхаленаш», «Кхо пальма», «Утес» яха стихотворенеш. ХIаьта цу таржамаша дика гойтад цунна гIалгIай меттала а цу тайпарча размерах стихаш язъе дика вIаштIехьдоалаш хилар.

Белгалде доагIа, вай лакхе ма аллара, 1928 шера денз ший керда-керда произведени Мальсагов Кураза Зоврбика гойташ, цунца каст-каста дагавувлаш, из чIоагIа лоархIаш хиннача Муталиев Шовхала Хьажбийкара цо даьча тохкамех боккха пайда эцаш хинналга. Масала, эрсий а, дунен кхыча халкъий а йоазонхой поэзех шерра пайда а эцаш, из кастта дIаволавенна хиннав тонически хьисапе хорейчески размерах йола стихаш язъе. Цун дукхагIа йола стихаш керттерча даькъе язъяь я хIара строфа тIа биъ-биъ мугI а болаш, ритм а рифма а йолаш, лоацца аьлча, йиъ стопах латташ йолча хорейчески стихай форма йолаш. Геттара дукха тайп-тайпара говзаме эпитеташ, афоризмаш, дустараш, метафораш, олицетворенеш юкъе йолаш ба цун йоазоний мотт.

Цудухьа Муталиев Шовхала Хьажбийкара язъяьча поэтически произведене мах а лоархIам а тахан белгалбеш хилча, ала деза, цун хIара произведени хIана яц аьнна я кIоарга уйла гучайоаккхаш, оал-оалаш дола дош дика ший метте дужадаь долаш, дуккхача наьха дег чу южаш. ХIара оалаш дола дош хоза сурт а дуллаш дег тIара аларца, ший тайпара йола поэтически оаз йолаш из хиларца, поэта дика вIаштIехьдаьннад вай вахара а, наьха а, Iалама а говзаме сурташ гойта.

Муталиев Шовхала Хьажбийкара даьча говзамеча йоазонех дувцаш хилча белгалдаккханза, далац из лакха говзал йолаш вола таржамхо а хинналга, цо 1931 шера денз эрсий а кхыча халкъий а йоазонхой произведенеш гIалгIай меттала йоахаш, уж ший халкъа юкъе шерра дIайовзийташ дукха болх баьлга. Масала, 1931 шера 7 ноябре «Сердало» газета тIа кепатеха араяьлар цо эггара хьалха гIалгIай меттала яьккха йола произведени. Из яр эрсий поэта В. Кондратова ший гIалгIашца болча безама хетаяь йола «ГIалгIачунга — колхозникага» яха стихотворени.

1933 шера денз дIаволалу Хьажбийкар цу хана цIихезача эрсий пролетарски поэта Д. Бедне произведенеш гIалгIай меттала яха. ХIаьта цун кхолламах цо эггара хьалха таржам даьчарех яр «Новкъаваккхар» яха цу замагIа наха юкъе шерра дIаьржа хинна стихотворени.

ХIаьта 1935 шера денз дIаволавенна 1964 шера ше валлалца йолча хана Муталиев Хьажбийкара геттара дукха къахьийгад А. С. Пушкина, М. Ю. Лермонтова, Н. А. Некрасова, И. А. Крылова, В. В. Маяковске, К. Л. Хетагурова, Лебедев-Кумача, Н. С. Тихонова, иштта кхыча а цIихезача йоазонхой произведенеш ший наьна меттала йоахаш. Лоацца аьлча, наггахьа гIалгIай йоазонхо вац цо санна дика а дукха а кхыча халкъий литературай жовхьараш ший халкъа наьна меттала дIадовзийта.

Вайна ма гарра, дикка боккхача лоархIаме бола никъ баьб Муталиев Шовхала Хьажбийкара ше хьатIалаьца гIулакх махулла дикагIа кхоачашде гIерташ, вай литература кхы а дегIадоаладара ший беррига низ, хьинар, хьаькъал дIалуш, вай халкъа а парте а тешаме воI волаш. Ший са санна вай социалистически Даьхе езаш хиннача цо ший цIенача дег тIара доагIача дешашца говзаме сурт а дуллаш, гойтай вайна вай таханарча вахарах йола ший уйлаш.

Абу МАЛЬСАГОВ.

МОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ХьатIаена латтача бIаьстен 4 ди хетадаьдар ФРГ традиционни машара болама. ХIанзарча ханара Малхбузен Германе а дунен тIа а долаш долча хьалах лаьцача дешаех мехка бахаш болча наха дукхагIбараштa хетар дийцар прогрессивни общественноста итташ эзараш болча викалаша дуккха мероприятеш чакхйоахача хана.

СУРТА ТIА: Кёльн яхача городе мехка дукха нах бахаш йолча районашта кхераме йолча НАТОвски авиацеполеташта а «90-ча шерий Европейски истребитель» хьаяра безача маьхе йола проекта реализацена а шоаш духьала хилар хьахойташ ба демонстранташ.

Т. КУЛЬБИЦКЕ сурт. (ТАСС фотохроника).

Советско-кубински диалоги Центральни Америкера машари

Ядерни герз доаца машар барца цхьана регинальни конфликташ дIаяхар — адамлен керттера декхар. Советски Союзи Кубеи ханага диллача дукха хIама ца эшшаш цхьатарра юкъеяхар регинальни конфликташта — цаI Афганистанен вож Африка къулба-малхбузехьеи. Цу районе со нийсвелар, конфликт дIакъоастаяра наькъах йола Анголана, Кубайнеи ЮАР-ан юкъера переговораш чакхйовла гаргагIертача хана.

Йолаш йола конфликт тIемаца къоасталургйоацилга ЮАР-а агрессорашта дIагойтараш къаьстта кубинцаш бар. КIоаргга маIан дола хIама а хинна дIаэттар, 10 шу хьалха ООН-а тIайиьцача решене кIийлен тIа Намибена деколонизаци М. С. Горбачев Кубе водача деношка е дIайолаялар а. Харцаш латт тIеххьара колониальни набахта. Афганистанера беррига советски салтий арабаьха цхьа бутт ах бутти балар а цу деношка белгалдаьккхар календара. Дулургдолчунга хьежача, вIалла шоайла тара доацача а дунен шин миIинге дадача а социалистически мехкаша пачхахьалкхен кIоаргача хьаькъалеи дог - цIеналеи масалаш гойтар.

М. С. Горбачевеи Фидель Кастрои иштта гойтар, кхыйола регинальни конфликташ, къаьсттта центральноамерикански яр, къоастаяра наькъаш шоаш цаIаш лоархIилга. Конфликташ къоастаяра политически наькъаш дийцар цар.

4 апреле Гаване ше яьча выступлене М. С. Горбачева белгалдаьккхар, Никарагуана гонахьара обстановка машара наькъашца къоастаяра перспектива хьаеллалуш латтилга. ООН-а дакъа а лоацаш, цу конфликташца гIулакх доагIаш мел йолча оагIоний хьашташка хьажара кIийлен тIа из конфликт латино-американски мехкаша шоаш къоастайнча а, Центральни Америке лоаттаю тIема поставкаш юхасоцайнча а шийна бакъахьа хетилга дIахайтар советски лидеро. Цунца цхьана М. С. Горбачева бехк боаккхаш хьоайир США-на традиционни а хинна дIаэтта, дерригa дешаш низагIа къестаде гIертара тенденци. Цунна дола масал да, дукха ха йоаццаш американски вице-президенто Центральни Америка США «тIехьашкара ков» да, алар.

Сона оалалургда, Малхбузен полушарера хьалхара регинальни конфликт хьахилийтар Вашингтон я, аьнна. Ткъаь итт шу хьалха кубински революци котъялар бадар Вашингтона из дара бахьан. Цу хана США-с цIаькхазза а дIаьккхар шийлоалахошкара шоай лоIамагIа дегIаахара наькъаш харжара бокъо. Цхьабакъда, диктата дика вIаштIехьъяьккхача механизмо духхьашха осечка елар. Циггара дIайолаелар, Кубас массаза а шийга ладувгIаш хиларга дIаIема Вашингтон, кубински революцецара ший антагонизм Карибски форда тIарча гIайренаи еррига юхейисача Латински Американ юкъера антагонизм санна ювца.

Бокъонца йола революцеш — французски, североамерикански, латиноамерикански, Октябрьски, китайски, Кубински — котта референдумашца ца йийнналга дицделча санна, герзаца кортамукъале яккхар подрывной метод я, аьнна, дIакхайкадир официальни Вашингтоно. 1962 шера Октябра драматически деношкеи бийсашкеи, Вашингтона цIур бахьан долаш хьахиннача регинальни конфликто духхьашха ядерни конфликта юххе дIатIайигар адамле. ХIаьта а, хьаькъали лоравалара уйлеи котъяьлар, хIаьта Гавана конструктивни политика бахьан долаш, шераш дIа ме ух, «кубински кхерамах» йола мифаш а дIаяьлар.

Кубински революци хинна цхьа ткъаьх шу даьлча, Никарагуански революци котйоаллашехьа, ший арахьарча политика хьалхара акци хилийтар Рейгана администраце, США форда пехота каст-каста дов леладеча Центральни Америке регинальни конфликт хьаяр. Антикоммунистически психоз хьалсувсайора «Москвас Гавана «тетт», Гаванас Никарагуа «тетт», Никарагуас Сальвадор «тетт» США-на духьалъялара наькъа тIа» яхача чоалхане йоацача схемаца.

Сабаре хиларах конфликта юкъе ца болхаш бисар кубински кулгалхой. КIайча цIен новкъа йолча режима духьалара шоллагIйола «крестови поход» а чакхъялийтанзар. Духхьашха, США юкъе а йоацаш, конфликт политически къоастаяра де мел дезар дир латиноамерикански бархI мехко, шоашта юкъе ведущи яраш а йолаш. ДIадаха шу чакхдоаллаш Уругвая президента Хулио Мариа Сангинетте аьлар сога «Контадора эффективноста боарам цо дечунца а ца боалаш, цо ца деш дутачунца боал белгал». Кхыча дешашца аьлча. Никарагуана духьалара агресси соцаяь баргал яр техар.

Массе оагIонашта тIаэцалургйолча компромисса кIийлен тIа конфликт къоастае ше раьза йолга гойташ я Манагуа. Из позици хьаллоац кубински а советски а кулгалхоша.

Центральни Америка пхе мехка президентий февраль бетта Сальвадоре хиннача вIашагIкхетарца дувзаденна (цу вIашагIкхетара итогех М. С. Горбачева уж машара дика кIийле я, аьлар Гаване) Советски Союзо официально бакъду ше хIанзчул тIехьагIа а регионера хьал тоадара тIехьахургйолга.

Цунца цхьана дика гуш да дунен общественни уйла тувлае, советски позици кIалтIаяккха гIертилга. Иштта, М. С. Горбачев океанал дехьа ваха кийчлуш волаш, «Вашингтон пост» газето США администрацена идея елар: «Советско-американски гIулакхаш тоадаларах ший матайпара бола мах беха, Манагуана тIатаIа», аьнна. Цхьабакъда, советски оагIо мах бувцаш, базар еш лелаш яц, цо лелаер шийи ший союзникийи хьашташ меттел, еррига ча адамлен хьашташ а хьаллоацаш йола йоккха политика я.

Лакхарча боарама советско-кубински переговорий итогаша Центральни Америкера конфликт къоастаяра кхы тIа а дикагIдола хьалаш хьаду. ХIанз хиланза даргдоаца хIама да США-с а цун центральноамерикански союзникаша а шоашкара бехктокхами конструктивни подходи гойтар.

4 апреле Куба халкъа Iаьдала Къаман ассамблее хиннача торжественни заседане къамаьл даьчул тIехьагIа Фидель Кастрос дакъа а лоацаш. журналисташца вIашагIкхетар хилар М. С. Горбачева.

ДегIаухаш латтача мехкашта юкъе мел лоархIам болаш я Куба, хаьттар аз. М. С. Горбачева ше жоп луш белгалдаьккхар, халкъо баьча хоржамах укх гIайрен тIа тIеххьарча ткъаь итт шера Iоаль еррига а опыт дерригача дунен а, къаьстта шоай хьашт долча тайпара дегIаахара наькъ тIа даьннача халкъашта а йолаш, дегIаухаш латтача дерригача пачхахьалкхенашта а тIехбоккха лоархIам болаш хилар. Из опыт уникальни я.

Карэн ХАЧАТУРОВ, АПН спецкор.

САГА ФАКТОР

«ЛАКХЕХЬА» ХЬАЛ А ЦА ХЬЕЖАШ

«Сан-сан парикмахерске ваха веза», «сан-сан тикачу яха еза», яхаш тхона юкъера дукха нах ханал хьалха балхара чунда дукха ха яц. Укх тIеххьарча хана кIезигагIа хоз тхона тхоай фабрике болхлоша хьалхатетта уж бахьанаш а царех администрацес доаха бехкаш а. Балха ди дIадолалуча хана а из чакхдоалача хана а Iалаьмате дукха миноташ, сахьаташ доврa тха. ХIанз геттара лохбеннаб цу зен боарам. Доккха во-дика хина бахьан ца хилча, кхыча гIулакхашта нах балха тIерабувргбоаца хьалаш вIаштIехьдоахаш латт тха фабрике.

Хозрасчето, самофинансированес юхабет нах цу гIулакхех, аьнна хеталургда, Да-м да цу юкъе из бахьан, хIана аьлча, болхлошта шоашта, коллектива шийна Iаткъ зехьа йоаю ха. ХIаьта а цу дешага хьежа Iергвацар саг шийна эшача дIахьа ца водаш. ХIана аьлча, цхьа хIама къувлаш а, хIаьта хьона хьайна а цIагIа а эшаш дола хIама дага а доаллаш хьабеш бола болх чам боацаш хул. Цу гIулакхо къахьегама овсарле а хьадеча хIаман дикал а ноагIо йожаю. Из «лазар-м» оаха оахош а кIезига лайнадац.

Цудухьа, тхона боарам боаццаш дика хет тхоай фабрике кIезиг-дукха а болхлоча эшар кхоачашдеш йола эргало хилча. Укх тIеххьарча хана цу даькъе дикка перестройка хулаш латт тха фабрике.

Мел хала хьувзар тхо, къаьстта кхалнах, кхыметтел иккашта кIоажув тоха, чIега оттабайта безаш хилча Назране гIолла го боахаш, цига хIама ца хилча, г. Орджоникидзе хехкаш. ХIанз цу гIулакха тхоай фабрика тхов кIалара арадовла дезаш дац тхо. Тхаяр мо кога-гIирс тоабу башха мастерски йолаш-м цхьаккха предприяти а йий-те, аьнна хет тхона. Дукха ха яц оаха из хьайийлла. Дукхача хIамах хувцаргвацар оаха цу чу болх бе волавенна мастер Тутаев Мувса а. Ше хьадеча хIамах хоза кулг тохаш, дика кулг говзал йолаш специалист хиннав тхона кораваьр. Икан, туфлен цо баьккха маха, цо оттабаь дошув мо къега аьшка кIоажув из кога-гIирс арахийцача фабрике техачул дукха хозагIа хул. Ремонт яь кога-гIирс тIабувха вIалла цабашаш хиннача мехкараша а чIоагIа раьза болаш лелаю цо тоаяь шоай туфлеши иккаши.

Эггара хьалха тхо долча ше воагIаш шийна хьабе болх ца хилар кхераш вар мастер. ХIанз дIачудовла шо цун мастерске. «ТIанг» аьнна хьалийзай маIача наьха а кхалнаьха а кога-гIирсах цу чура йоккхий йIаьха полкаш - стеллажаш. Цахаддаш 200 совгIа пара кога-гIирс хул цу чу. ХIаьта хIара денна 10 — 15 заказ цо кхоачашдеш а хилча, дагаръе хала яц тха болхлоша хьалха цу гIулакха йоаеш хинна ха.

Цхьабараштa хетадала мег, тхона из мастерске хьайийллар лакхехьарча указанех вена цхьа «дада» ва, аьнна. Вац. Тхо тхоаш (болхлой) да из дош лакхехьа дIахазийтар а из кхоачашде оарцагIдаьннараш а. «Тоъаргда вайна лакхехьа хьалхьежа» аьнна, коллектива къахьегама советага гIолла дIадола а денна (со се а я цу совета юкъе), из сапожни мастерске чуйилла мегаргйола помещени лаха лаьрхIар оаха эггара хьалха. Из тхона сиха кора а йир. Сов, ца эша хIамаш дIачу а тувсаш цхьаккха пайда ца луш хинна помещени а кораяь, тайп-тайпарча службашка хоам бир оаха: шо-шоай йол-йолчо цу чура хIамаш дIахьо, аьнна. Цул тIехьагIа тхой гIишлонхой оарцагI а баьха, хоза стеллажаш яйтар, тайп-тайпарча кабинеташка лаьтта сов йола шкафаш, гIандаш дIачудихьар, субботникаш а деш кIираш теха, басараш хьекха помещени кийчъяьчул тIехьагIа мастер а бовзача нахага гIолла оахош лехар. Наьсаркертера ва из. Цу юртара кхалнах дукха ма бий тхоца болх беш. Царга гIолла коравир тхона «дошо» кулгаш дола Мувса. Администрацегара хIама ийшанзар из хьаэца приказ мара. Директора Муталиев Салмана гIад а ваха из теха а техар.

Иштта истори долаш я из объект. Цох лаьца аз дукха дийцар, хIана аьлча эггара чIоагIагIа тхона эшаш хинпар из яр.

Иштта, болхлой инициативагIа хьа а йийлла, болх беш я тха кхыйола соцкультбыта объекташ а. Аз лакхехьа дийцар санна истори долаш я тха «Кхалнаьха хозала салон» а. Иштта оал оаха тхоай кхалнаьха парикмахерскех. Ший болх дика ховш, хIаранена товш йола причеська еш, керта кIажараш нийсъеш, маникюрни лостам бе ховш я мастер Таутиева Тамара а. Сменашта юкъе, хIаьта Iуйрийна нах балха хьабахкалехьа, уж чуболхача ханаца нийсъяь оттаьй Тамарас ший балха график. Цудухьа производствана новкъа хилац цо болх бу сахьаташ.

ЧIоагIа дукха ха йоайора тха болхлоша кIезиг-дукха цамогаш хинна моттиг нийсъелча больницешка, поликлиникашка ухаш. Из хало а тхоашта тIераяьккхай оаха. ХьалхагIа хьавоагIаш а ца воагIаш а совмещенех болх а беш цхьа медпункт мара яцар фабрике. ХIанз бIарчча унахцIенала комплекс я укхаза вIашагIъелла, йоккха опыт йола лор Евпак Валентина Семеновна заведующи а йолаш. Болхлошта гIулакх деш я аптечни киоск, физиотерапевтически, акушерско - гинекологически, стоматологически, процедурни, перевязочни, кхыйола кабинеташ.

Йоккха, сийрда столови, продуктови тика, буфет я тха фабрике. Дукха ха йоаццаш хьайийлла керда приемни пункт а я. Цу чу оаха дIачулу комиссионни хьисапе дохка дезаш дола цIагIара сов баркъа, кога-гIирс, ремонт е еза баркъа. Цига ду оаха тхоашта эша мот-ювогI, кхыдола заказаш. Оаха даьча заказах мебель а йийт тхона цо.

Уж объекташ хьаеллача а эггара хьалха оарцагIийиннар болхлошкара дIайолаенна инициатива я, цар шоай кулгашца хьадаь хIама да. Перестройкас коллективашта сиончa шеррача бокъонех пайда эца гIертача моттигашка кIезигагIа хозаргда ер: «из тоъац», «ер дац» яхаш болхлоша деш дола лоткъамаш. Тха фабрике а кIезиглуш латт уж.

ХIанз тхоай фабрика коа «салоIама» зона» вIаштIехьъяккха гIерташ да тхо, субботникех къа а хьегаш, вешта аьлча, «белхий» а беш. Дечо новкъостал а долда тхона. Бакъда, хьалха мо лакхехьа латтачарца бехкаш дIатIа а дехкаш урагIхьежаш-м дагIаргдац.

С. ЖАНДАРОВА,
Назранерча трикотажни фабрика сменни мастер.